

OORLOG

Het tere kleinood van een gewonde vrouw

Zij is niet oud geworden, geen veertig jaar. Haar naam is niet bekend gebleven. Hooguit een paar mensen uit de familie zullen zich haar herinneren. En misschien nog een handvol gemeenteleden in Vrouwenpolder en Helpman, waar ze met haar man gewoond heeft. Maar als je in 1904 geboren bent en geen veertig jaar geworden bent, zal het in 2010 niet lang meer duren of er is niemand meer te vinden, die je heeft gekend. Jeanne Kurpershoek, de vrouw van ds Jan Willem Tunderman, zij teer en breekbaar en door een zware aanval van acute reuma in haar jonge jaren zo beschadigd, dat ze geen kinderen mocht krijgen; hij robuust en rond en gedrongen. Hij werd op een zaterdag terwijl hij zat te werken aan een preek, uit huis gehaald door de SD. Waarom precies? Wie zal het ooit nog zeggen? Processtukken zijn nooit gevonden. Er is maar één keer een verhoor geweest. Hij had zich geprofileerd als een bestrijder van het nationaal-socialisme. Dat moet de bezetter geweten hebben. Is er iemand die de SD op hem attent gemaakt heeft? Hij bad voor de koningin en daarvoor alleen al kon je worden opgepakt. Toen de bezetting nog geen jaar had geduurd, preekte hij over 2 Kor 4:11-15: *Wij levenden worden altijd omwille van Jezus aan de dood prijsgegeven, opdat in ons sterfelijke bestaan ook het leven van Jezus zichtbaar wordt.* Wie zoveel jaren later leest wat hij toen heeft gezegd, voelt iets over zich komen van de beklemming, waarin zijn hoorders op dat moment moeten zijn gevangen. Hij riep ze op om ook bewogen te worden door dezelfde liefde die Christus bewoog om zich te geven voor het leven der wereld en bereid te zijn tot het offer van het leven in dienst van het leven der opstanding. Letterlijk: *En dan is het sterven in dienst van het leven van Jezus Christus overstraald door het licht van een eindeloze vertroosting... Wie dan het leven moet offeren, staat niet stom verwezen, omdat het noodlot hem grijpt. Hier kan geroemd worden in het aangezicht van de dood*". Wie kon vermoeden, dat dit offer binnen anderhalf jaar ook van hem zelf gevraagd zou worden? In januari 1942 werd hij gearresteerd. Een half jaar zat hij vast in het Huis van Bewaring. Er is één brief van hem uit die tijd overgebleven: *Als God de ploegschaar door ons leven trekt, doet Hij dat om ons leven vruchtbaarder te maken dan voorheen. Vooral in dat opzicht hoop ik straks voor een nieuw stuk leven te staan. Laat daarom niemand moedeloos zijn*". In juni werd hij via Amersfoort overgebracht naar Dachau. De vreselijke reis daarheen, samen met vier andere predikanten, is beschreven door Overduin in zijn boek *Hel en hemel in Dachau*.¹ Daar werd hij na een aantal maanden met 39 poolse priesters geselecteerd voor medische proeven. De eerste keer doorstond hij het. Toen de proeven versterkt werden herhaald, bezweek hij onder ondragelijke pijnen ,vergiftigd door artsen die in dienst stonden van de staat.² Tweede Kerstdag, 26 december 1942.

¹ Dachau was het kamp waar vele roomse en protestantse geestelijken werden ondergebracht. Sietsma, De Geus, Kapteyn, Plantagie en Tunderman zijn er bezweken; Knoop Overduin, Idema, Van Raalte, Blijdorp, Bavinck en Impeta hebben het overleefd. In totaal hebben 87 predikanten uit de Gereformeerde kerken korter of langere tijd in gevangenissen of strafkampen doorgebracht; Van Raalte was één van de eersten die werd opgepakt, hij kwam pas vrij bij de bevrijding van Dachau. Het totaal van de gereformeerde predikanten die hun leven hebben gegeven bedraagt 20. Ds Wolfert was de laatste: hij werd twee weken vóór de bevrijding gefusilleerd.

² Na de oorlog verscheen een levensbericht van de hand van zijn collega en vriend te Helpman ds H.J. Spier, getiteld: Het offer van het leven, in dienst van het Leven der Opstanding. In Memoriam ds J.W. Tunderman. De volledige tekst is te vinden op de website www.jw.tunderman.net. Daar is ook de ietwat aangepaste tekst afgedrukt van de 52 catechismuspreken die postuum zijn verschenen onder de titel 't Beginsel der eeuwige vreugde, dl I en II, Goes 1949. Eveneens de preek over 2 Kor 4:11-15 uitgesproken op zondag 27 april 1941 en tijdens de oorlog uitgegeven door Jan Haan, Groningen en clandestien verspreid. De catechismuspreken zijn eveneens te vinden op de website www.holyhome.nl

Thuis wist men daar niets van. Niemand heeft er iets van geweten totdat de eersten uit het oord van de verschrikkingen terugkeerden. Daar wachtte zijn vrouw. Ze keek uit naar de zeer spaarzame berichten. Ze was vaak ziek. Roerend is het te lezen in één van de zeer weinige brieven uit Dachau die bewaard zijn gebleven, hoe hij haar naar een arts verwijst. Zij leed. Het verlangen naar de geliefde verteerde haar. Weinigen peilden het. Haar diepste gedachten vertrouwde ze toe aan een minuscuul boekje. Het is pas jaren later teruggevonden, toen ze er zelf al lang niet meer was. Het is het tere kleinood van een gewonde vrouw, die op haar beurt het offer van haar leven bracht in een overgave en een vroomheid die stil maakt. Het boekje is nooit uitgegeven. Het is ook niet volledig. De tonen zijn ook haast te teer. En toch zouden velen er tenminste iets van moeten lezen. Want zo komt de oorlog dichter bij: de smart van het gewonde hart, het verlangen naar de geliefde, de verwerking in geloof, de angst om het onbekende, en de kracht die een klein mens vindt bij de grote God die het al regeert. Wie van de huidige generatie weet daar van? Er leven haast geen mensen meer, die het ons nog vertellen....

Wie van de huidige generatie weet nog wat oorlog is? Als er geen recht is. Als er altijd angst is. Waar vindt het gewonde hart dan rust? Hoe wandel je dan met God? Ik citeer een paar gedeelten uit dat kleine boekje, dat zo maar ergens is opgedoken toen alles al lang voorbij was.

Ik weet dat hij zijn leven wil verliezen om Gods wil, om Christus' wil, wiens dienstknecht hij is, ook in de banden. Maar het woord Gods is niet gebonden.

Ik ben niet zo moedig en opgewekt meer als in de eerste tijd. Ik ben bang geworden om hoop te koesteren. Wat zie ik aldoor uit naar teekenen dat de oorlog zal ophouden. En als ik aan de winter denk, dan heb ik angst. Maar ik moet alles laten in Gods hand.

O, laat mij, al biddende om zijn behoud en wederkeer, toch bedenken dat ik als ik hem missen moet, toch in de allergrootste smart mij bij Hem verschuilen kan.

En op 31 december 1942, in een terugblik op het jaar waarin hij was weggevoerd, nog onwetend dat zijn al een week eerder in de krochten van het lazaret was beëindigd.

Als het verlangen zoo groot werd om hem te zien.... dan was er de Here die dat verlangen inperkte. Zoo heeft God zich betoond een hoorder der gebeden en een hulp in benauwdheid te zijn Jezus Christus, onze Redder, is heden en in 1943 dezelfde. Hij zal de tijden voortwentelen totdat het paradijs wederkomt. Wil ons beiden sparen voor elkander en voor Uw dienst, en breng hem ongebroken weer, Here.

En een paar dagen later 3 januari 1943:

Telkens weer uitkomen bij de uitverkiezing en dan alles in Gods Hand leggen.... In de schreeuw van het eigen hart om het verlangen dat soms zo branden gaat, weten dat God ons kracht geeft om te dragen, en zoo te dragen, dat zijn Eer er door wordt vergroot en dat het de komst van Gods Koninkrijk bevordert.

En op 5 januari

Nog geen brief. 'k Ga toch zoo verlangen. Als ik denk hoe hij de jaarwisseling daar in gevangenschap heeft moeten doormaken, dan schreeuwt mijn hart.... Als ik aan 14 januari denk (zijn verjaardag, jto) dan moet ik mij met geweld afwenden. Dan mag k niet sterk en flink zijn, maar dan wil ik toch gehoorzaam zijn aan den Heere.

En dan 8 januari

Vandaag kwam het bericht dat 2^{de} Kerstdag door den dood in het leven is overgezet mijn eigen dierbare man. ... Ik behoef hem dus niet meer te verzorgen, niet meer op hem te wachten, gene vurige gebeden meer voor hem op te zenden. Ons leven zal niet meer samen gaan. Mijn God, Uw weg is wonderlijk. Gij doet uw tarwegraan rijpen, en haalt het in Uw schuur. Laat mij ook rijp worden voor Uw korenschuur, Heere, en laat mij in die voetsporen mogen volgen. Ik heb gezien waarheen ze voeren, en de uitkomst is mij goed. Laat in alles Uw Naam verheerlijkt worden, en geef dat mijn begeerte Uw Koninkrijk niet in de weg staat.

Op de dag van zijn verjaardag, 14 januari 1943, hebben ze hem herdacht in een besloten bijeenkomst, waarvoor zij de collega's en enkele vrienden in haar huis had uitgenodigd. De bewuste preek over 2 Kor 4 : 11-15 is nog in de oorlogsdagen uitgegeven en verspreid. Zij schreef er voorin: "Ik heb geloofd, daarom sprak ik". Drie maand later stierf ze plotseling, terwijl ze bezig was met het schrijven van een brief. De pen trok nog een streep, toen viel ze naast haar stoel. Een eenvoudige platte steen dekt haar graf op de Zuiderbegraafplaats te Groningen.

Haar stem klinkt van zo ver. Laten we luisteren.

Jan T. Oldenhuis